

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

W W W.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Gained in Transmission:
A Seder Without Limits*

Rabbi Etan Schnall
ב' ניסן תשע"ו • April 10, 2016

1. משנה מסכת ברכות פרק א משנה ה

מזכירין יציאת מצרים בלילות אמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנא' (דברים טז) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות. וחכ"א ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח.

2. רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ב-ג

ומה הוא קורא שלשה פרשיות אלו הן: שמע והיה אם שמוע ויאמר, ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי על (זכירת) שאר כל המצות, ואחר כך פרשת יציאת שגם היא יש בה צווי זכירת כל המצות. אף על פי שאין מצות יציאת נהגת בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע.

3. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה א

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר +שמות י"ג+ זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר +שמות כ"ו+ זכור את יום השבת, ומנין שביליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח.

4. ספר עמק ברכה להרב אריה פאמראנצ'יק זצ"ל – הגדה עמוד עז

עז	ברכה	הגדה	עמק
בזכירה, וע"ז הוא דמסיים: ברוך המקום כנגד ארבעה בנים דברה התורה בהמצוה של ספור, והיינו שמצוה להודיע לבנים וכפי דעתו של בן אביו מלמדו, ואח"כ מבאר מתי היא המצוה של ספור לבנים: יכול מר"ח וכו' ת"ל בעבור זה בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ואח"כ מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מתחיל עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו ומתחיל לדרוש מארמי אובד אבי ומאריך בדרש פרישה זו עד שגומר כל הפרשה, כדתנן בפ' ערבי פסחים, ואח"כ מביא דברי ר"ג כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח וכו', ובוה נגמרה המצוה של ספור, ואח"כ מתחיל ענין אחר, אמירת ההלל, ומתחיל: בכל דור ודור חייב לראות עצמו וכו', שזהו הקדמה לחיוב ההלל, ומתחיל באמירת הלל, ונמצא שכל דברי ההגדה אין בהם מענין אגדה ודרוש, אלא כולם בנויים על יסוד ההלכה וחלקי המצוה של ספור יציאת מצרים.	שבזכירה אין צריך אלא להזכיר לעצמו יצ"מ, אבל ספור ק"א לספר לאחר דרך שאלה ותשובה, כדכתיב: וחי כי ישאלך בנך וגו' והגדת לבנך וגו', הבן שואל מה נשתנה וכו' והאב משיב עבדים היינו, ואפי' הי' לבדו שואל לעצמו מה גשנתנה וכו' כדרך ספור לאחר; ועוד חילוק, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר היציאה ממצרים לבה, אבל בספור צריך לספר כל ההסתלשלות וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח; ועוד ניתוסף במצות ספור, לספר טעמי המצות של אותה הלילה, רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. וכל זה עיקר המצוה של ספור יצ"מ.	ולפ"ז נראה, שהבעל הגדה, שרצה ג"כ לבאר לנו עיקר המצוה של ספור יצ"מ והחילוקים שבה, ע"כ הקדים בדבריו המשנה של ראב"ע, לומר, שגם בכל השנה איכא מצוה להזכיר יצ"מ בלילות, וא"כ מה ניתוסף אותה הלילה בהמצוה של ספור מה שאין	

5. תלמדו בבלי מסכת ברכות דף כז עמוד ב – דף כח עמוד א

אמרי עד כמה נצערין וניזיל, בראש השנה אשתקד צעריה בבכורות במעשה דרבי צדוק צעריה הכא נמי צעריה, תא ונעבריה. מאן נוקים ליה: נוקמיה לרבי יהושע, בעל מעשה הוא; נוקמיה לרבי עקיבא דילמא עניש ליה, דלית ליה זכות אבות; אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה, דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא. הוא חכם, דאי מקשי ליה מפרק ליה; והוא עשיר, דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אזל ופלח; והוא עשירי לעזרא, דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה. אתו ואמרו ליה ניחא ליה למר דליהוי

ריש מתיבתא, אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי. אזל ואמליך בדביתהו. אמרה ליה דלמא מעברין לך, אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר. אמרה ליה לית לך חיורתא. ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה, אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא. היינו דקאמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא בן שבעים שנה.

6. ספר אבודרהם סדר ההגדה ופירושה

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה. ולא אמר בן שבעים שנה אלא שקפצה עליו זקנה כדאמרינן בירושלמי דברכות (ד, א) שלא היה כי אם בן י"ג שנה ובשביל שלא יבזוהו כשנתמנה נשיא ושמה לא יהיו דבריו מקובלים נעשה לו נס לכבודו מן השמים ובאו לו י"ג שורות של שער לבן כמנין שניו והיה דומה לאיש שיבה. ולא זכיתי. ולא נצחתי. כמו זכנהו לרבנן (עי' נדה לח, ב). מאן דזכי למלכא (סוכה לט א) לשון נצוח. כלומר לא נצחתי לחכמים בכח גמרא ותלמוד שתאמר יציאת מצרים בלילות, שאני הייתי אומר אותה בלילות והם חולקים עלי ולא יכולתי לנצחם בדבר זה לפי שהייתי יחיד והם רבים ואין דבריו של אחד במקום שנים (עדיות א).

עד שבא בן זומא ודרש כל ימי חיך, ימי חיך היה לו לכתוב כל למה לי לרבות יציאת מצרים בלילות שלא היו נוהגין לומר פרשת יציאת שכתוב בה יציאת מצרים בק"ש של ערבית לפי שאינה נוהגת אלא ביום, כדאמרינן בברכות בפרק היה קורא בתורה (יד, ב). במערבא אמרי הכי דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת. והיינו דקאמר רבי אלעזר לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. וי"מ ולא זכיתי למצוא ראייה לדברי מן הכתוב לאומרה.

7. פני יהושע מסכת ברכות דף יב עמוד ב

שם במשנה מזכירין יציאת מצרים בלילות אראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי כו' עד שדרשה בן זומא כו'. ולכאורה י"ל דכיון דרבי אלעזר בן עזריה לא אסיק אדעתיה הך דרשא דדרש בן זומא כל ימי חיך הלילות א"כ מעיקרא מ"ט דרבי אלעזר בן עזריה דמזכירים יציאת מצרים בלילות דהא ודאי פרשת יציאת אינו נוהג בלילה וליכא למימר דאה"נ דראב"ע ס"ל כהנך תנאי דס"ל דציצית נוהגת בלילה דלפי"ז לא שייך שפיר לשון לא זכיתי דקאמר כיון דלאו מחד טעמא קאמרי איהו ובן זומא דהא לעיקר דינא דציצית פליגי, והנראה בזה דלראב"ע פשטא דקרא דכתיב למען תזכור יום צאתך מארץ מצרים קאי נמי אלילות אפילו בלא ריבוי דכל והיינו משום דאיהו אזיל לשיטתיה דשמעין ליה לעיל (דף ט' ע"א) דמאי דקאמר פסח אינו נאכל אלא עד חצות היינו משום דבהאי שעתא הוי עיקר גאולה בשעת מכת בכורות ממש היה שעת חפזון דמצרים וכדאמרינן נמי בר"פ קמא [דף ד' ע"ב] בפלוגתא דריב"ל ור"י דאירי נמי בהך גאולה אי הוי מאורתא או מצפרא. ועוד י"ל דטעמא דראב"ע מעיקרא דאע"ג דאין יציאת נוהגת בלילה אפ"ה צריך לאומרה גם בלילה משום דכתיב והגית בו יומם ולילה שיהיו הגיות דיום ולילה שוין כמ"ש בסמוך בשם הירושלמי, כנ"ל ודו"ק:

8. פירוש הרי"ד [הרב ישעיה מטראני] על ההגדה

ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות: שהייתי סבור אין מצוה אלא ביום, עד ששמעתי דרשת בן זומא, ומאז ואילך ניתקן לאומרו ולהזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה, ביום ניתקן באמת ויציב, ובלילה באמת ואמונה.

9. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ד

וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבתנו ליחודו, וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש +דברים כ"ו+ מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

10. דברים פרק כו, א-יא

(א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: (ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם: (ג) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו: (ד) ולקח הכהן הטנא מיִדך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך: (ה) וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: (ו) וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: (ז) ונצעק אל ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו: (ח) ויוצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים: (ט) ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש: (י) ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה' והנחתו לפני ה' אלהיך והשתחוית לפני ה' אלהיך: (יא) ושמת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך: **ס**

11. אור שמח הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ד והוא שידרוש מארמי כו', וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

נראה דאמר (פסחים) בדף ל"ו ע"א ורבי עקיבא ההוא דקרינא עוני לכדשמואל כו', שעונין עליו דברים הרבה. והנה הלל הוי מדברי סופרים, ויציאת מצרים כתוב והגדת לבנך כו', ואמרתם זבח פסח, ואמרת אליו, ולמאי צריך עוני, הוא משום דצריך לדרוש פרשה דבכורים, דכתיב ביה לשון ענייה, וענית ואמרת לפני ה' כו', וזה שעונין עליו דברים הרבה, שירבה בדרוש פרשה זו. וברור.

12. Rabbi Mayer Twersky (TorahWeb, 2005)

[http://www.torahweb.org/torah/2005/moadim/rtwe_pesach.html]

In truth, these two foci are inextricably linked; *shteyim she'hein achas*. The symbiotic relationship between *emunah* and *masroah* can and should be understood on different levels. The most basic level is this. Parents (and educators) want to give their children the absolute best. They want to equip their children for the future, for life. They want to give their children what is most important, most precious. Accordingly, a genuine *ma'amin* strives to transmit his *emunah* to his children/disciples. *Emunah* is the lens through which life should be viewed, understood and experienced. *Emunah* provides an unflinching guide to how life should be lived.

But the symbiotic relationship between *emunah* and *masroah*, *anochi* and *v'higadeta l'bincha*, reaches deeper. *Emunah* provides an all-encompassing vision of the past, present, and future. The world was created for Torah, for the Jewish people who accepted and live Torah. **Life does not merely muddle along. Life - existence - is purposeful, and the ultimate purpose is "l'sakein olam b'malchus shakai"**.

Ramban, in his *hasagos* to Rambam's *Sefer HaMitzvos*, emphasizes this link between *emunah* and *masroah*. It is, writes the Ramban, a *mitzvas lo sa'aseh* to never forget *ma'amad Har Sinai* which is the basis of our *emunah* in Torah. This *mitzvah*, according to Ramban, also entails transmitting that memory and concomitant belief to future generations. *Emunah* and *masroah* are inseparable.

13. דברים פרק ד, ט-יב

(ט) רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: (י) יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בנייהם ילמדון: (יא) ותקרבו ותעמדון תחת ה' וה' יהיה בער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל: (יב) וידבר ה' אליכם מתוך האש קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים זולתי קול:

14. רמב"ם הלכות ממרים פרק ב

הלכה א ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך.

הלכה ב בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם במנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו. +/השגת הראב"ד/ ב"ד שגזרו גזרה וכו' עד שיהא גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין. א"א ולא אפי' אליהו ובית דינו הואיל ופשט איסורן בכל ישראל כדאיתא בע"ז. /השגת הראב"ד/ יהיה גדול בחכמה וכו'. א"א עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה שהראשונים תקנוהו ור' יוחנן בן זכאי ביטלה אחר חרבן מפני שנתבטל הטעם לראשונים ולא היה גדול כראשונים. +

15. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף יג עמוד ב ד"ה אלו ואלו דברי אלהים חיים

שאלו רבני צרפת ז"ל האיך אפשר שיהו אלו ואלו דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר ושאל להקב"ה על זה ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר.

16. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כה עמוד ב

אומר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו בדתו כאהרן בדורו יפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים ואומר ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה.

17.

חדושי מרן	רות	רי"ז הלוי	נט
כוא דורש, אלא קבלה היא צידו מהלמ"מ דעמוני ולא עמונית וכו' [וכ"כ להדיא בסמ"ג לחון מ"ח קיי"ג ח"ל הסמ"ג שם וכן קבלו מצי"ד של שמואל ברמחי וכו' קבל דבר זה הלכה למשה מסיני עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית עכ"ל, שוב הראו לי בדבר מפורש גם ברמב"ם פ"י"ג מה"ל איסורי ביאה כ"ח דכך דעמוני ולא עמונית הוא הלמ"מ וכדברי הסמ"ג כ"ח"ל], וכיון דהוא הלמ"מ אי אפשר לחלוק ע"ז, כן נראה לומר צניאור הסוגיא. וצ"ח יתפרשו ג"כ דברי הגואל שאמר לכונו לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי,	כיינו דהגואל חשש פן יבא אח"כ צ"ד אחר ויחלוק על צונו ויחזיקנו ויאמר דגם מואבית אסורה ויפסול את זרעו לבוא בקהל [כעין שאמרו ציומא דף פ' שמא יבא צ"ד אחר וירכב בשעורין], כמו שקרה צלמח אח"כ שדואג ר"ח לפסול את דוד לבוא בקהל וצ"ח לאכרחי עלי, ח"ש פן אשחית את נחלתי, שהצנים יפסלו אח"כ בפסול משפחה, אבל איסור אין כאן דברי הופסקה בהלכה עכ"ל דעמוני ולא עמונית, ועצמו של הגואל כ"י שלא ידע שהלמ"מ היא דמואבית מותרת, ואי אפשר לשום צ"ד לחלוק ע"ז, וכש"כ.		

18. כסף משנה הלכות ממרים פרק ב

ואם תאמר אם כן אמאי לא פליגי אמוראי אתנאי דהא בכל דוכתא מקשינן לאמורא ממתניתין או מברייטא וצ"ל אנא דאמרי כי האי תנא ואם לא יאמר כן קשיא ליה וכפי דברי רבינו הרשות נתונה להם לחלוק על דברי התנאים. ואפשר לומר שמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים וכן עשו גם בחתימת הגמ' שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה:

19. ויקרא רבה (וילנא) פרשת אחרי מות פרשה כב

ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים ריב"ל אמר ועליהם ככל הדברים וכתוב כל המצוה אשר אנכי וגו' כל ככל דברים הדברים מצוה המצוה מקרא משנה הלכות תלמוד תוספות אגדות ואפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כלן נאמרו למשה בסני שנאמר (קהלת א) יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא חבירו משיב עליו כבר היה לעולמים.

20. חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף יב עמוד ב

מתני' אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא כתב הראב"ד ז"ל תמה אני בתחלה שלא היו מזכירים יציאת מצרים בלילות נמצא שלא היו אומרים לא פרשת ציצית ולא אמת ואמונה אם כן שתים לאחריה היכא משכחת לה, ונראה לי כי מה שאמר ולא זכיתי שתאמר מן התורה קאמר ולעולם היו קורים פרשת ציצית ואמת ואמונה מדברי חכמים ע"כ.

ואני תמה על זה על הקושיא ועל תירוצה דודאי לא היו קורין אותה פרשה כלל ואפ"ה היו אומרים שתים לאחריה אלא שלא היו אומרים אמת ואמונה אלא מודים אנחנו לך כדאיתא לקמן בפ' היה קורא [י"ד ב'] גמ' אלו הן בין הפרקים, ולא שיהו אומרים כאותו נוסח שאמרו שם שמזכירים בו יציאת מצרים אלא שמשם אנו למדים שלפי הפרשיות שהיו קורין היו עושין נוסח הברכה שלאחריה ולעולם לא היו קורין פרשת ויאמר כלל שאלו היו קורין לא היה אומר לא זכיתי שתאמר ולקמן בפ' הי' קורא משמע שבמקצת המקומות לא היו קורין אותה כלל, וה"נ משמע בירושלמי דאמרו שם מפני מה תקנו בשחר שתים לפנייה ואחת לאחריה ובערב שתים לפנייה ושתים לאחריה ואמרו חד אמר כדי להשות מדת יום ומדת לילה כלומר דבשחר קורא שלש פרשיות ושלש ברכות הרי שש ובערב שתי פרשיות וארבע ברכות הרי שש כדי להשוות מדת יום למדת לילה, וחד אמר משום שבע ביום הללתיך דאלמא פעמים שלא היו קורין פרשת ויאמר כלל ואפי' כן היו מברכין שתים לאחריה ופירוש שבע ברכות, ובמדרש תלים מצאתי במזמור שגיון לדוד זהו שאמר הכתוב שבע ביום הללתיך, אמר ריב"ל אלו שבע מצות שבקריאת שמע יוצר אור ואהבה רבה שמע והיה אם שמוע ויאמר ואמת ויציב וגאל ישראל, ולפי שאין מצות ציצית ערבית מוסיף פורש סוכת שלום.

21. תוספות יום טוב פירוש המשניות מסכת ברכות פרק א

לרבנותא קאמר ולא זכיתי עד וכו' כלומר שאע"פ שהיה חכם מופלג וראוי לנשיאות מצד חכמתו שהרי זכה לנו מפני כן אפילו הכי בזה לא זכיתי עד וכו'.

22. פירוש המשניות להרמב"ם מסכת ברכות פרק א

לפיכך אמר בתמיהה אני על אף רוב השתדלותי והתחברותי עם החכמים לא זכיתי לדעת הרמז בכתוב על חובת קריאת פרשת ציצית בלילה עד שדרשה בן זומא.

23. ספר חובות הלבבות שער ח - שער חשבון הנפש פרק ג

והארבעה ועשרים, שתחשב עם נפשך ותתבענה על כל ענין, שנתיישב אצלה מעניני ידיעת האלהים ותורתו ודברי הראשונים וחידות החכמים ועניני התפלות, אשר ידעת מעת נערותך ובראשית גדולך והתחלת למודך, כי צורת הענינים הדקים אצל מי שהכרתו חלושה אינה כצורתם אצל מי שהכרתו חזקה, וכל אשר תוסיף הכרת האדם, יוסיף ברור בענינים. על כן אל תנוח דעתך על מה שנצטייר בלבך בתחלת למודך מן הענינים המסופקים והסברות העמוקות.

אבל ראוי לך להתחיל בעת חוזק שכלך והכרתך לעיין בספר תורת האלהים וספרי נביאיו, כמי שלא למד מהם אות, ותרגיל עצמך לפרשם ולבארם ולהתבונן במלותם ובלשונם, ומה שסובלות מן העיניים, ומה שיש מהם כפשוטו, ומה שאינו כפשוטו ומה שיש מהם נראה ומה שהוא מהם נסתר, ומה שהקשה נמצאת בו ומה שאין ההקשה נמצאת בו. וכן תעשה בתפלות ובתשבחות, מהסתכל במלותם ומגמת עיניהם, כדי שתהיה, בעת שתדבר בהם לפני אלהיך, יודע מה שמוציא לשונך מן המלות ומה שמבקש לבך בעיניך. ואל תנהג בכל זה כמנהג ימי הנערות, שתאמר מן המלות בלשונך מה שיזדמן לך ועל איזה דרך שיזדמן, ואינך יודע הענין. וכבר קדם לנו בענין הזה מה שיש בו די.

וכן תעשה בדברי החכמים והקבלה, שתתבונן בהם ותדינם לזכות, ואל תנוח דעתך על מה שנתברר אצלך בתחלת למודך, אבל תבע עליו את נפשך כמי שמתחיל בו. ומה שיתברר אצלך, תזכרנו ותתישב בו, ומה שתסתפק בברורו תחקר עליו מחכמי דורך שלא בדרך החקירה הראשונה, אז יראה לך מסודות התורה וסודות הנביאים והחכמים מה שאי אפשר להשיגו מצד המלמדים אותך בתחלת ענייך. ואל תשיאך הגאווה, שתחשב, שהכרתך לא הוסיפה על מה שהיתה עליו מנעורך ושמה שעבר בדעתך בעת הנעורים, לא יתכן להשתנות אצלך ולהיות נכרי אצל דעתך, כי זה מפתוי היצר לך, שירשל אותך מעיין ומחקר על אמתת העיניים. וידמה בעיניך, שאתה חכם גמור ולא תחסר מאומה ממה שאתה צריך לו, כמו שאמר החכם: חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם, ואמר: ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו, ואמר: החכם עיניו בראשו, רוצה לומר שהוא מסתכל בתחלת עיניו ומה שעבר עליו מעיני תורתו ועולמו ופוקד אותם, ומבין הטוב והרע מנפשו במה שעבר לו ויוסיף להחזיק בטוב וישוב מן הרע. והכסיל מתעלם מכל זה, כמי שהולך באפלת הלילה בדרך ארוכה, לא יביט אל מה שעבר, ואם יחזיר פניו, לא יתבאר אליו, אך כל דעתו על מה שיש לפניו, ועל זה אמר: והכסיל בחשך הולך, ואמר: וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך וגו'.

24. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כב עמוד ב

כדתניא: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שבתורה. כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא - פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? - אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש: את ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים.